

KIVI O'SIMLIGINI XALQ XO'JALIGIDAGI AHAMIYATI

Alisher Botirov

Akademik M.Mirzayev nomli bog'dorchilik, uzumchilik va vinochilik ilmiy tadqiqot instituti doktoranti (DSc), Toshkent davlat agrar universiteti Samarqand filiali katta o'qituvchisi, q.x.f.f.d (PhD)

Sevara Po'latova

Toshkent davlat agrar universiteti Samarqand filiali, bakalavr talabasi

ANOTATSIYA

Ushbu maqolada kivining xalq xo'jaligidagi ahamiyati, kelib chiqishi, tarkibidagi faol moddalar va ularning inson organizmiga foydali xususiyatlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: kivi, C vitamini, tibbiyotda ahamiyati, parvarishi, urug'lari.

ABSTARCT

This article provides information about the importance of kiwi in the national economy, its origin, active ingredients and their beneficial properties for the human body.

Keywords: kiwi, vitamin C, importance in medicine, care, seeds.

Kirish

Kivi o'simligi yaqinda mashhur bo'lgan ekzotik meva navidir. Bu meva janubiy Xitoy va Yaponiyada tabiiy ravishda o'sadi va hozir dunyoning ko'p joylarida etishtiriladi. Kivi o'zining tashqi ko'rinishi, ta'mi va sog'liq uchun foydasi bilan iste'molchilar tomonidan seviladigan mevaga aylandi va ko'plab qishloq xo'jaligi hududlarida etishtiriladi. Kivi biologik nuqta'i nazardan rezavor mevadir. XX asrning boshlarida Xitoydan dunyoning bir qancha davlariga olib ketilgan. Mevaning nomi Yangi Zelandiyaning ramzi kivi qushiga o'xshashligi bilan bog'liq. Ushbu maqolada kivining kelib chiqishi va tarqalishi hamda biologik xususiyatlari haqida qisqacha ma'lumotlar berilgan [1, 2, 3, 4].

Tibbiyotda ahamiyati

Kivi mevasining meva qismida aktinidin fermenti mavjud. Bu oqsillarni parchalash va ovqat hazm qilishni osonlashtirish

uchun kerak. Aktinidiga qo'shimcha ravishda meva kislotalari ovqat hazm qilishda yordam beradi.

Butun dunyoda tijorat maqsadida yetishtiriladigan kivi ko'plab mamlakatlarda iqtisodiy resursga aylandi. Kivi etishtirish Avstraliya, Yangi Zelandiya, Xitoy, Italiya, Ispaniya, Chili va AQSh kabi mamlakatlarda keng tarqalgan.

Xitoy tibbiyotida kivi mevasi yillar davomida ovqat hazm qilish tizimini normallashtirish va buyrak toshlari xavfini kamaytirish uchun iste'mol qilingan. Kivi mevasidagi C vitamini kuchli tabiiy antioksidantdir. U hujayralarni shikastlanishdan himoya qiladi, yallig'lanishning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi, qarishni sekinlashtiradi va terining holatini sezilarli darajda yaxshilaydi. C vitaminining yana bir muhim foydasi shundaki u organizmning kollagen ishlab chiqarishini ta'minlaydi. Meva imunitet tizimini mustahkamlashga yordam beradi, meva doimiy ravishda istemol qilinsa tanani viruslar va kasallik qo'zg'atuvchi bakteriyalardan himoya qiladigan immunoglobulin ishlab chiqarishni orttiradi.

Kivida qonni suyulturuvchi tabiiy komponentlarga boy K elementi mavjud. K vitamini qon quyushtirish xavfini kamaytiradi yurak mushaklarini mustahkamlashdi. Kivi parhezboq hisoblanadi, chunki unda shaker va kaloriya miqdori kam shuningdek uni vazn tashlayotgan har bir kishining ratsioniga kiritishni tavsiya qiladi. Kivi jig'ildon qaynashini oldini oladi kayfiyatni ko'taradi, saratonning oldini olishda yordam beradi.

Kivi mevasini uy sharoitida yetishtirish qiziqarli jarayondir. Kivi o'simligi quyoshni yaxshi ko'radigan joylarda o'stiriladi. Kivini ekishda uni urug'idan foydalanamiz mevani yaxshi samarali foyda berishi uchun sifatli yaxshi urug'larni ko'chatlarni tanlab olamiz. Urug'ini ekishdan oldin bir necha bosqichlarni amalga oshirishimiz kerak. Kivini urug'lari juda kichkina bo'lganligi sababli uni yaxshilab yuvish kerak. Yuvilgan urug'lar xona haroratida bir stakan suvga solamiz va issiq joyga quyamiz, keyin 8-10 kundan so'ng urug'lari ochiladi. Urug'ini yaxshi ochilishi uchun suvini almashtirib turishimiz lozim. Uy sharoitida issiqxona sharoitlarini yaratishimiz uchun, issiq va keng shinam joyga urug'larni ekamiz.

Kivi mevasini unib chiqishi uchun harorat +25C dan oshmasligi kerak, shundagina urug' yaxshi unib chiqadi. Urug'lar 5mm atrofida chuqurlikka ekiladi. Kivi organik birikmalar bilan ta'minlangan tuproqlarda yaxshi o'sadi. Shu o'rinda aytib o'tishimiz kerakki, Turdaliyeva. A. T. va kivining tuproq xususiyatlarini o'rgangan, va aytilishicha kivi daraxti 3 marta o'g'itlanadi, tez-tez sug'orilib turiladi. Kivi mevasini Sentabr-oktabr oylari hosil berishni pishishni boshlaydi [5, 6, 7, 8].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda kivi mevasi o'zining vitaminlariga boyligi bilan mashhur. Natijada, kivi o'simligi va uning mevalari sog'liq uchun foydaliligi va iqtisodiy foydalari bilan ham muhim rol o'ynaydi. Kivi mazali meva bo'lishidan tashqari, inson salomatligi uchun foydali bo'lgan ko'plab komponentlarni o'z ichiga oladi.

REFERENCES

1. Bramley, P.M. (2012) *Kivis*. 2nd edn. Wallingford: CABI.
2. Ferguson, A.R. and Huang, H. (2010) *Actinidia*. In: Kole, C. (ed.) *Wild Crop Relatives: Genomic and Breeding Resources*. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg., pp.1-32.
3. Gamble, J.S. (ed.) (1911) *The New Sydenham Society's Lexicon of Medicine and the Allied Sciences: (Based on Mayne's Lexicon)*. London: Longmans, Green and Co.
4. Huang, H., Ferguson, A.R. and Xu, Y. (2013) *Actinidia*. In: Baddeley, B., Thomas, B., Smart, L. and Kingston-Smith, A. (eds.) *The Biochemistry of Fruits and their Products*. Boca Raton: CRC Press, pp.229-248.
5. Park Y.-S., Jung S.-T., Kang S.-G., et al. (2011) Antioxidative and Anticancer Activities of Kiwi Fruit Extracts in Vitro. *Food Science and Technology Research*, 17(3), pp.239-244. doi: 10.3136/fstr.17.239.
6. Alisher Botirov, & Mardon Isoqov (2023). O'RIK YETISHTIRISHNING VILOYAT MISOLIDA RAQAMLARDAGI TAHLILI. *Academic research in educational sciences*, 4 (3), 123-127.
7. Botirov, A. E., Xalmirzayeva, L. B., & Allaberdiev, X. G. U. (2023). ZAYTUN: BOTANIKASI VA FIZIOLOGIYASI. *Academic research in educational sciences*, 4(2), 68-71.
8. Botirov, A., & Otajonova, H. (2023). MOMORDIKANING DORIVORLIK XUSUSIYATLARI VA XALQ XO'JALIGIDAGI AHAMIYATI. *Academic research in educational sciences*, 4(2), 52-55.